

Universiteit
Leiden

The Netherlands

Boekbespreking: Gerard Dekker, Oude wijn in nieuwe zakken, Baarn 1983: ten Have, 180pp

Borg, M.B. ter

Citation

Borg, M. B. ter. (1989). Boekbespreking: Gerard Dekker, Oude wijn in nieuwe zakken, Baarn 1983: ten Have, 180pp. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/10526>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/10526>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

BOEKBESPREKING

Voor wie het voortbestaan van de christelijke godsdienst in de moderne samenleving ter harte gaat is het boek „Oude wijn in nieuwe zakken” van Gerard Dekker een must. Het ordent de problemen, waarmee de christenheid in onze tijd te worstelen heeft op een voor iedereen begrijpelijke wijze. Dekker doet dit door middel van sociologische inzichten en denkwijzen, maar gelukkig zonder hinderlijk sociologisch jargon en ook zonder de emotionele distantie, die wetenschappelijke analyses vaak zo dor maakt.

Er bestaat, zo begint Dekker zijn boek, een duidelijke spanning tussen de traditionele godsdienst en de moderne samenleving. Het lijkt wel of beide steeds meer uit elkaar groeien. Dit probleem wordt vaak aangeduid met de term sekularisatie. Eén van de aardige dingen van Dekker is, dat hij duidelijk maakt, wat daar concreet

Oude wijn in nieuwe zakken

onder verstaan kan worden. Hij legt het begrip in drieën uiteen: vermindering van de godsdienstigheid; beperking van de reikwijdte van de godsdienst; aanpassing van de godsdienst aan de moderne samenleving.

Als oorzaak van deze sekularisatie wijst Dekker het proces van differentiatie aan. De samenleving valt in toenemende mate in gespecialiseerde eenheden uiteen, waardoor de godsdienst, die vroeger het hele samenleven beheerste, steeds meer een specialisme wordt onder de andere specialismen, en daardoor relatief aan invloed inboet. Bovendien slaagt de godsdienst er steeds minder in om voor al die steeds meer verschillend wordende mensen een plausibel wereldbeeld aan te bieden. Differentiatie gaat gepaard met processen van individualisering, rationalisering en demokratisering. Ook dit zijn processen, die vaak in strijd komen met de tradi-

tionele godsdienstigheid. Zo lijken christelijke godsdienst en moderne tijd steeds verder uit elkaar te drijven. Hoe reageren de christenen op deze problematiek? De meesten van hen ervaren de hier geschetste problematiek als een onoverkomelijk dilemma.

Ze zitten er in gevangen en zien geen uitweg. Wat ze ook doen, zo lijkt het wel, ze versterken de sekularisatie. Het dilemma luidt: handhaving van de traditie of aanpassing aan de moderne tijd. Doet men het eerste, dan versterkt men de sekularisatie in de zin van beperking van de reikwijdte van de godsdienst; doet men het tweede, dan versterkt men de sekularisatie in de zin van aanpassing aan de moderne samenleving: de zaak verwatert en verdwijnt. Uit onderzoek is bovendien gebleken dat dan ook de godsdienstigheid afneemt. Hiermee is het dilemma geschetst: de christenen lijken twee wegen open te staan, die beide leiden tot het tegendeel van wat men beoogt. Een wanhopige situatie. »

» Uit dit dilemma wil Dekker de christenen bevrijden. Hij doet dit op de enige manier die mogelijk is: door te stellen dat het dilemma vals is. Dit komt doordat men het traditionele geloof teveel vereenzelvigd met het geloof als zodanig. Men ziet te weinig in, dat het traditionele geloof slechts een tijdgebonden manier van geloven is, die nu verouderd is en vervangen moet worden door een geloof dat voor onze tijd adequaat is. Dekker stelt dan een aantal radikale veranderingen voor: de organisatie en de diensten moeten volkomen anders worden. Zijn radikaliteit verdedigt hij door te wijzen op eerdere radikale veranderingen in de kerk, zoals de reformatie.

In een epiloog tenslotte verklaart Dekker waarom het hem bij dit alles ten diepste te doen is: hij wil dat het geloof een bijdrage levert aan de ontwikkeling van leidinggevende waarden, die onze samenleving richting moeten geven.

Een provocerend boek: door de analyse, die de auteur geeft en zijn slimme presentatie ervan, de oplossing die hij geeft en door de doeleinden, die hij voorstaat. Door zijn betrokkenheid op de problematiek daagt de auteur uit tot tegenspraak en discussie. Hij maakt het de lezer bijna onmogelijk om ongeïnteresseerd aan de kant te blijven staan.

Door zijn prikkelende presentatie slaagt hij er wellicht in het dilemma in zoverre te overbruggen, dat hij degenen die de traditie willen handhaven (ik noem ze voor het gemak maar traditionalisten) en degenen die willen aanpassen, samen tegen zich in het harnas jaagt. De „traditionalisten” zullen hem verwijten dat wat hij wil een wel zeer radikale aanpassing is. Wellicht zullen vele „aanpassers” hen hierin bijvallen, omdat wat Dekker voorstaat ook hen te gortig is. Beide groeperingen kunnen er dan terecht op wijzen dat Dekker zich bij zijn oplossing laat inspireren door groeperingen, die hij eerder onder de radikale aanpassers heeft gerangschikt, zoals de basisgemeenten. Dekker heeft deze kritiek voorzien en getracht hem te pareren door te wijzen op de veelvormigheid van dit soort groeperingen. Maar daarmee redt hij zich er slechts uit als hij criteria geeft voor wat aanpassing is, en wat hervorming. Daarvoor heeft hij criteria nodig van wat wezenlijk is voor het ware geloof en wat slechts een tijdgebonden uiting ervan. Dergelijke criteria zijn

zeer moeilijk te geven, als zij al bestaan. En het is de vraag hoeveel christenen hem kunnen volgen als hij bereid is zelfs de transcendentie van God op te geven.

Is hiermee de uitweg uit het dilemma, die Dekker ons wijst, van tafel geveegd? Allerminst. Het enige wat er aan de hand is, is dat de prikkelende presentatie, die het boek zo aange-naam maakt, zich hier wreekt. Om een levendig beeld te kunnen geven en de zaken duidelijk te maken, heeft de auteur de tegenstellingen extra aangedikt. Hierdoor heeft hij christelijke godsdienst en maatschappij te veel uit elkaar en tegenover elkaar geplaatst. Weliswaar zegt hij hier en daar dat beide met elkaar verweven zijn, maar in de analyse komt dat niet tot uitdrukking. Godsdienst blijft daar tegenover maatschappij staan, en het verval van de godsdienst wordt toegeschreven aan allerlei maatschappelijke processen, die los van de godsdienst lijken te staan.

De werkelijkheid is anders. De moderne samenleving is op alle mogelijke manieren doortrokken van het christendom. De ontwikkelingen, die Dekker schetst als bedreigend voor de christelijke godsdienst, zoals individualisering en democratisering, vinden hun oorsprong voor een groot deel in de joods-christelijke traditie zelve. Wanneer dit zo is, dan wordt het dilemma, dat Dekker in zulke schrille kleuren heeft geschilderd, een stuk verzacht. De christelijke traditie staat niet langer tegenover de moderne tijd, maar zij is in de moderne tijd van zichzelf vervreemd geraakt. Er is geen kortsluiting tussen christelijke traditie en maatschappij, maar voor een belangrijk deel is er kortsluiting binnen de christelijke traditie, zoals die in de maatschappij gestalte heeft gekregen. Dat betekent dat de christenen, die hun christen zijn in de moderne tijd expliciet en bewust een relevante uitdrukking willen geven, niet hoeven te streven naar aanpassing, maar naar aansluiting van hun geloof aan de moderne samenleving. Wat ik wil betogen is dus, dat de konfrontatie tussen geloof en maatschappij minder hard is dan Dekker hem, om redenen van een prikkelende presentatie, als het ware ideaaltypisch, heeft geschetst, dat bijgevolg het dilemma minder zwart-wit is dan hij aangeeft, en dat daar door ook de uitweg uit het dilemma minder radikaal en pijnlijk is,

dan op het eerste gezicht lijkt. Dit inzicht maakt weer, dat de meer traditioneel ingestelde christenen de uitweg die Dekker wijst, niet als een bedreiging en niet als intolerabel hoeven te zien. Hetzelfde geldt, in mindere mate, voor degenen die streven naar aanpassing. Deze laatste groepering kan er positiever tegenover staan. Zij behoeven wat Dekker voorstaat niet te zien als een eerlijke poging die niet gevaarlijk hoeft te zijn, maar als een nieuwe interpretatie, van waar zij zelf mee bezig zijn.

M. B. ter Borg

Gerard Dekker, **Oude wijn in nieuwe zakken**, Baarn 1983: ten Have, f 23,50 180 pp.